

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

1999 m. spalio 16 d.

Nr. 202 (38)

Saturday supplement October 16, 1999

No. 202 (38)

Visas gyvenimas — vyro atminimui

Tapybiškai spalvingas, ma-
loniai šiltas ruduo Lietuvoje
atnešė mums be galo bran-
džias jubiliejinės šventes.
Viena jų — dailininko Pau-
liaus Augiaus-Augustinavi-
čiaus — 90-asis gimtadienis.
Jo žmona, vaikų rašytoja,
Maironio dukterėčia, Danutė
Lipčiūtė-Augienė, atvykusi į
Lietuvą, ir turėjo tikslą — pa-
minėti, prikelti iš užmaršties,
pagerbti savo vyro dailininko
Pauliaus Augiaus atminimą.

Palaimintojo Jurgio Matu-
laičio namuose kunigas Babo-
nas aukojo Mišias už jo vėlę.
Čia buvo susirinkusi plati
abiejų menininkų giminė.
Maironio lietuvių literatūros
muziejuje parengta ir atidary-
ta paroda, skirta dviem menin-
inkams — Danutei ir Pauliui
Augiams. O taip pat Maironio
namuose surengtas šventinis
atminimo vakaras, skirtas
Pauliui Augiui-Augustinavi-
čiui. Vakare dalyvavo dailininkai
V. Valius, K. Paškauskas,
menotyrininkė I. Korsakaitė,
violončelės grojo Saulius Lip-
čius, o klasikinė gitara — jo
sūnus, taip pat Saulius.

Šio straipsnio autorė vakaro
metu supažindino su abiejų
menininkų nueitu gyvenimo
keliu.

Danutė Augienė.

Abu išėjimo menininkai gi-
mė ir augo Lietuvos gražiaus-
siame kampelyje — Žemaitijoje.
Danutė Lipčiūtė gimė Bernotuose.
Jos mama buvo
jauniausia Maironio sesuo Ko-
tryna. Dėdė Maironis buvo
dažnas svečias namuose. Se-
sers Kotrynos paprašytas, vi-
sus vaikaičius leido į moks-
lus. Vieni ilgiau, kiti trumpiau gy-
veno jo namuose Kaune. Visus
jis rėmė materialiai ir mora-
liai. Danutė atkeliavo į dės-
namus, teturinti aštuonerius
metus. Ji mokėsi ir baigė
Aušros gimnaziją. Čia parašė
savo pirmą vaidinimą, kuris
buvo pastatytas gimnazijoje.
Vėliau įstojo į VDU universi-
tetą, studijavo lietuvių kalbą
ir literatūrą, šalutinę specia-
lybę buvo prancūzų kalba ir
literatūra. Ji aktyviai dalyva-
vo studentų ateitininkų „Sa-
trijos“ draugijoje. Baigusi stu-
dijas, gavo stipendiją ir išvyko
studijuoti į Paryžių, į Sorbo-
nos universitetą.

Paulius gimė Gečiūčiuose
(Plungės raj.). Mokėsi Telšiuo-
se. Gražioji Žemaitijos gamta
padėjo pagrindą jo kūrybai.
Jis puikiai žinojo savo kraštą
— dviračiu buvo išvažinėjęs
visas apylinkes. Paulius įstojo
į Kauno Meno mokyklą. Tuomet
čia studijavo tokie talen-

tingi dailininkai kaip A. Dar-
gis, A. Kučas, V. Jurkūnas, M.
Katiliūtė, V. Petravičius, L.
Vilimas ir kiti. Kiekvienas jų
jau mokykloje turėjo savitą
braižą ir liko jam ištikimas iki
gyvenimo pabaigos. P. Augius,
dar besimokydamas Meno mo-
kykloje, dalyvavo grafikos
darbų parodoje Košicijoje,
Čekoslovakijoje, o nuo 1935
m. visose Lietuvos dailininkų
sąjungos rengiamose parodo-
se Lietuvoje, Rygoje, Taline.
1936 metais surengė pirmąją
personalinę parodą Telšiuose,
„Alkos“ muziejuje. Baigęs stu-
dijas, gavo stipendiją ir išvyko
gilinti žinių į Paryžių. Studija-
vo grafikos ir spaudos meną.
P. Augiaus sukurti Paryžiaus
laikotarpio kūriniai yra origi-
nalūs ir įdomūs — „Baznyt-
kaimis Lietuvoje“, „Pavasari-
s“, „Malda“... Reikšmingas
ir Pauliaus Augiaus diplomini-
s darbas — spalvotieji
medžio raiziniai „Žemaičių
vestuvės“ pagal Vysk. Motie-
jaus Valančiaus kūrinių. Tai
didžiulis 78 medžio raizinių
ciklas. 1938 m. šis darbas
buvo eksponuojamas Vytauto
Didžiojo karo muziejuje su-
rengtoje parodoje ir pažy-
mėtas pirmąja premija. Pa-
ryžiuje jis sukūrė ir Žemaitės
Petro Kurnelio raizinių
ciklą. P. Augiaus kūryba yra
individuali, perpinta liau-
diškais motyvais, lyrine, ro-
mantine nuotaika.

Danutės ir Pauliaus keliai
susipynė Paryžiuje. Taip jau
sutarkė likimas, kad jaunieji
ilgus metus vaikščiojo tomis
patiomis Kauno senamiesčio
siauromis gatvelėmis, gro-
žėjosi tais pačiais kaštonų
ziedais, svaigo nuo žydinčių
liepų Laisvės alėjoje... ir ne-
matė vienas kito. O Pary-
žiaus didmiesčio triukšmingo-
se, spalvingose gatvėse susiti-
ko ir krito vienas kitam į akį.
Liauna, grakšti kaip stirmaitė,
Danutė išstipdė užsispyrusio,
atklauso žemaičio širdį. Abu
menininkai turėjo daug bend-
ra — meilę literatūrai, meilę
Lietuvai. Viena kūrė eileraš-

čius, kitas dovanojo savo dar-
bus tėvynei. Paryžiaus laiko-
tarpis buvo Pauliui vaisingas,
galgi Danutė buvo toji muza,
įkvėpusi dirbti. Grįžę į Lie-
tuvą, jaunieji sumainė žiedus.
Likimas nepašyškstėjo jiems
meilės, švelnumo, abipusio su-
pratimo, vienas kito atjauti-
mo. Jie buvo laimingi ir
džiaugėsi savo keturiais vai-
kais (penktas vaikas gimė
Amerikoje). Abu mokytojų.
Paulius rašė į spaudą meno
klausimais — į *Vairą, Lietu-
vos aidą, Naująją Romuvą,
Žemaičių žemę*. Jis iliustravo
S. Neries *Eglę žalčių karalienę*,
K. Borutos *Saulę ant savo pečių parnešti išėjo*.
Kūrė nuostabių „Žemaičių
simfonijų“ ciklą (1939-1948).

Pauliaus darbai išties fan-
tastiški — juose gyva Že-
maitija. Norint suvokti jo
darbų esmę, reikia pažinti
Žemaitiją — jos žmones, gir-
dėti jų tarmę, matyti gamtą,
kurioje gyvena, stebėti jų reli-
ginį gyvenimą. Iš kiekvieno
Pauliaus darbo spindulioja
meilė savo krašto žmonėms,
savo gimtai žemei.

Ramų šeimos gyvenimą su-
trūkdė rusų okupacija. Tuomet
daugybė lietuvių šeimų
nukentėjo nuo negailestingų
gyvenimo smūgių: rusų, vo-
kių okupacijos, trėmimų.
Kas neteko vyro ar žmonos,
kas sūnus ar dukros. Pau-
liaus du broliai, Vacys ir Kos-
tas, iš universiteto suolo išėjo
partizanauti ir paguldė savo
galvas miškuose, kitas brolis
Jonas, būdamas ketvirtuo kūr-
so studentas, zuvo vokiečių
okupacijos metais, o kitam
brolui-Kazimieriui su penkiais
mažais vaikais teko išragauti
visą tremties kartybių taure
Krasnojarsko miškuose. Griu-
vo Lietuvos sūnus, kaip
ąžuolai. Ne ką geresnis liki-
mas buvo ir Danutės ar-
timųjų. 1940 metais buvo
suimtas ir ištremtas Sibiran
Danutės vyriausias brolis Mi-
kalojus, ten ir mirė. 1941
suimta jos sesers Elenos Ba-
bonienės šeima, o kartu ir

Paulius ir Danutė Augiai.

Maironio sesuo Pranciška, ir
taip pat ištremta į Sibirą, į Ust-
Kulomą. Juodi debesys pakibo
virš Augių šeimos. Pasirinki-
mo nebuvo — arba patiemis
trauktis į nežinią, arba būti
išvežtiems per prievartą gyvu-
linuose vagonuose Sibiran.
Jaunos moters, motinos vidi-
nis balsas pakuždėjo, kad
reikia gelbėti vaikus ir gel-
bėti patiems. Visa šeima
išvyko į Austriją, vėliau Vo-
kietiją. Visi pasitraukusieji
galvojo, kad tai tik laikinas
išvykimas, kad netrukus ir vėl
sugrįš ramus gyvenimas į
tėviškes namus. Deja.

Gyvendami tremtyje, abu
menininkai neprarado pusiau-
svyros. Paulius dalyvauja pa-
rodose, redaguoja meno žur-
nalą *Mintis*, o Danutė kuria
eileraščius vaikams. Rašo į
Žiburėlį. Štai ką rašo Danutė,
prisimindama sunkius laikus:
„Paulius kūrė, nes kitaip ne-
galejo. Žmogui, kuriame gyva
kūrybos ugnis, nekurti — tai
žūti, save sunaikinti... Paulius
kūrė visokiose tremties są-
lygose. O jos dažnai buvo
žiauros ir skurdžios — tada
jis gyveno, pasijusdavo esąs
žmogus, o ne išvietintas — be

žemės, be namų...“
Stovykloje jaunai šeimai
teko išgyventi ir pirmą skau-
dų smūgį — sūnaus netektį.
Stovykloje nusileido Sauliuko
gyvenimo saulė. Dar tvirtiau
abu Augiai ieškojo atramos
vienas kitame ir kartu kū-
ryboje. Tremtyje menininkai,
dailininkai, rašytojai stengėsi
išlaikyti savo tautinę kultūrą.
Be gimtosios žemės, be gimtų
namų jie stengėsi išsaugoti
kultūrinės vertybes — tai
buvo geriausias ginklas kovoje
dėl tautos laisvės. Vokietijoje,
Meningene, veikė lietuvių
dailininkų kolektyvas, „For-
ma“. Jų dėka ir buvo išleista
P. Augiaus iliustruota S.
Bačinskaitės *Žalčio pasa-
ka*. Tai vienas didžiausių Pau-
liaus darbų. Knygos išangoje
dailininkas įrašė skaudžią de-
dikaciją: „Mano brangiems
tėvams ir neuzmiršamiems
broliams ir seserims, raudono-
jo maro aukoms...“ Šios kny-
gos išleidimas buvo savotiškas
įrodymas, kad lietuvių tauta
gyva. Sunki, pilka tremtinio
buitis neatėmė kūrybinių ga-
lių. Jis dalyvauja parodose:
1946 m. Brezengo ir Insbruke
(Austrija), Getingene ir Ba-

Paulius Augius. „Pavasaris“

BALYS AUGINAS

ATEITIES ŽYDEJIMUI

Tauta be ateities —
Kaip smėlio dykuma,
Kurioj neauga
Laiko geles —
Tauta be ateities —
Išdžiūvusi
Epochos upių sekluma,
Istorijos neartas laukas,
Tik metų piktžolėm
Apžėlęs —

Tauta be ateities —
Užgesęs židiny,
Duobė, apaugusi
Vėlena —
O mes siūbuojam
Ant trūnjančios vilties
sūpuoklių
[praeties bedugnę
Krisdami šiandieną,
Lyg džiūstantys žiedai
Žibuoklių —

Ir eina dabartis
Ir groja liūdną
Tėviškes noktiurną:
— Ak, sugrąžinkit kraiti
proteivių likimo! —
Tu ieškai tėvo kapo
Ir senolių urnos,
O tundrai svetimos netyčia
Randi užgesusių
Genties grabnyčių —

den-Baden (Vokietija), Am-
sterdame (Olandija). Gyvenda-
mas pabėgėlių stovykloje, jis
tapo literatūros, meno ir mo-
kslo žurnalo *Mintis* dailės sky-
riaus redaktorium. Redagavo
leidinį *Lietuvių menas trem-
tyje* (anglų kalba).

1949 m. visa šeima išvyko į
JAV. Gausios šeimos niekas
nelaukė su pyragais. Reikėjo
daug ir sunkiai dirbti, kad
išlaikytų šeimą, išgyventų.
Paulius dirbo iliustratoriumi
komercinio meno įstaigoje.
Laisvalaikį jis grįždavo prie
savo numylėtų kūrinių, į savo
Žemaitijos žemę. Tęse pra-
dėtas „Žemaičių kalvarijas“ ir
„Žemaičių simfonijas“. Akty-
viai dalyvavo parodose. Ame-
rikoje jis buvo vienas pagrini-
nių Lietuvos dailės meni-
ninkų.

Jo paskutinis darbas —
ilustracijos Vytauto Mačernio
Poezijos knygai. Sėkmingai
užbaigė tą darbą, bet paties
knygos jam nepavyko išvysti
— tykojo klastinga mirtis.
1960 m. gruodžio 7 d. išėjo iš
šio pasaulio pačiame jėgų
zydėjime, peržengęs savo pen-
kiasdešimt pirmojo gimtadi-
enio slenkstį. Taip ir neišvydęs
savo numylėtosios, išsvajotos
Žemaitijos žemės, savo jau-
nystės miesto Kauno.

Praėjo 38 m. nuo Pauliaus
mirties, bet jis gyvas savo dar-
buose ir žmonių atmintyje.
Danutė, jo ištikima gyvenimo
draugė, bendratyžė, rūpinasi,
kad vyro atminimas nebūtų
gyvenimo dulkėmis užpu-
stytas. 1967 m. ji išleido svarų
leidinį — monografiją, skirtą
Pauliui. Ji rašo: „Pajutau di-
dėlę skolą žmogui kūrėjui. Jo
gausiuose eskizuose ir naujų
darbų apmatuose išskaičiau
didelę negimusį darbų kan-
čią. Kancija, kuri mano vyro
buvo giliai slepiama, labai
sąžiningai atliekant šeimos
tėvo pareigas...“

Visus 38 m. Danutė gyvena
kartu su Pauliumi. Ji vis gal-

voja — ką dar galima būtų
padaryti ir kaip dar galima
būtų įamžinti vyro atminimą.
Reta žmona, reta moteris turi
tiek pasiryžimo ir noro gyven-
ti vardan savo mylimo vienin-
telio vyro. Tai reto pasiaukoji-
mo širdis. Užmiršdama save ir
savo vargus, ji rūpinasi kitais.
Danutė Lipčiūtė-Augienė savo
vyro darbus atvežė į Lietuvą
ir padovanojo Vilniaus Dailės
muziejui. 1992 metais Lietu-
voje pasirodė jos poezijos kny-
gelė vaikams *Eileraščiai su
Pauliaus iliustracijomis*. Ki-
tais metais ji išleido devynias
jo darbų reprodukcijas. O taip
pat jos dėka išleistas Pauliaus
ilustruota nuotaikinga spal-
vota knygelė vaikams *Pupų
pasaka*, Salomėjos Neries *Eglė
žalčių karalienė*. Šiuo metu
rengiamas išleisti ir kitas
svarbus jos vyro darbas —
vysk. Motiejaus Valančiaus
Žemaičių vestuvės.

Danutė Augienė pašventė
gyvenimą savo vyro atminimo
įamžinimui: „Aš supratau, kad
žmogus gali būti žmogui tik
atiduodamas save kitiems. Aš
supratau, kad tikroji meilė —
tai gyvenimas kitiems“. Mes
esame dėkingi Danutei Lip-
čiūtei už dar vieną galimybę
pabūti greta tokio žymaus
menininko, kaip Paulius Au-
gius — Augustinavičius.

Virginija Paplauskienė

Eglė žalčių karalienė

Čikagos „Vaidilutės“ teatro kolektyvas po P. Vaičiūno „Patriotų“ pastatymo Jaunimo centre. Pirmoje eil. iš kairės: T. Dobrovolskis, G. Griškėnaitė, rež. P. Gaidys, L. Šulaitytė, V. Stankevičius; II eil.: E. Šulaitis, S. Gudis, A. Pankienė, R. Kiudulaitė, A. Šatkus, O. Šulaitienė, V. Dumašius. Nuotr. M. Vidzbelio

Iš Čikagos lietuvių teatrinės istorijos

Edvardas Šulaitis

Neseniai įvyko naujo Čikagos lietuvių teatrinio vieneto „Žaltvykslės“ debiutinis pasirodymas. Rugpjūčio 19 d. Jaunimo centro scenoje pamatome jo statomos P. Vaičiūno pjesės „Tuščios pastangos“ pirmąją premjerą.

Taigi, vietoje daugiau negu dešimtmetį gyvusio Čikagos lietuvių teatro mėgėjų sambūrio „Vaidilutės“, dabar ateina naujas vienetas, kuris, reikia manyti, irgi scenos mėgėjų džiugins kitą dešimtmetį, o gal net ir ilgiau.

Šie metai Čikagos lietuvių teatrinėje veikloje yra sukaitytiniai. Prieš 50 metų čia įsisteigė net du teatrai: iš Vokietijos atsikėlęs „Atžalynas“ (rež. Jurgis Blekaitis) ir naujasis Čikagos lietuvių teatras (rež. Stasys Pilka).

Pirmasis Čikagoje debiutavo 1949 m. lapkričio 27 d. su Adomo Smetonos *Smetonos plunksnėmis*, o antrasis — gruodžio 3 d. su Juozo Grušo 4 veiksmų drama *Tėvas*. Siedu teatrai apie metus laiko veikė atskirai, o 1950-aisiais susijungė.

Per tuos 50 metų Čikagos lietuvių džiugino nemažai teatrinio vieneto, bet dauguma jų gyvuodavo neilgai. Čia turima galvoje tradicinio teatro sambūrius, prie kurių nepriskaitomas humoristinių veikaliukų statymu specializavęs „Antras kaimas“, o taip pat Čikagos lietuvių opera ir „Dainavos“ ansamblis, kurį laiką davęs muzikinio pobūdžio spektaklius.

Apie kai kuriuos mūsų tradicinio teatro vienetus, o taip pat ir apie Š. Amerikos lietuvių teatro festivalius (jie pradėti 1968 m.) parašysime atskiruose straipsniuose. O šį kartą plačiau susostome, ties vėliausiuoju — Čikagos lietuvių teatru „Vaidilute“, kuris dabar perduoda veiklos test-

numo estafetės lazdele naujai susikūrusiai teatrinei grupei, kuri pasivadino kiek neįprastu vardu „Žaltvykslė“.

„Vaidilutės“ užuomazga

„Vaidilutė“ gimė 1985 m. rudenį Čikagos pašonėje esančiame Cicerio mieste gyvenančių teatro entuziastų dėka. Pradžioje jis buvo pavadintas Čikagos lietuvių jaunimo teatru „Vaidilute“, nes jame išimtinai vaidino tik jauni žmonės.

Pirmasis jo suroštas pastatymas buvo nelabai ilga L. Ridlio komedija *Uošvė ir namas — tylos nebebus*. Premjera įvyko 1986 m. gegužės 18 d. Jaunimo centro scenoje. Veikalą surežisavo, irgi dar tada jauna, teatro entuziastė Marija Smilgaite, o jame pasirodė: K. Brazdžionytė, A. Kižytė, V. Olšauskas, L. Šulaitytė-Day, E. Šulaitis. Veikalas buvo parodytas ir tu pačių metų vėlyvą rudenį vykusiame VII lietuvių teatro festivalyje Čikagoje — jame du vaidintojai (A. Kižytė ir V. Olšauskas) gavo pažymėjimo ženklus.

Šio teatro administracijoje pagrindiniai žmonės buvo: dr. P. Kisieliū, O. Šulaitienė, E. Šulaitis, I. Tikonienė, kurie darbavosi visą jo gyvavimo laikotarpį. Prieš kai kuriuose pastatymus valdyboje atsiradavo naujos pavardės: K. Brazdžionytė, D. Viktorienė, A. Užgirienė, K. Šimkuviene, P. Šlutiene ir kt.

Šis teatras buvo įregistruotas Illinois valstijoje kaip kultūrinė, pelno nesiekianti grupė, angliskai pasivadinus „Chicago Lithuanian Theatre Group Vaidilutė“. Inkorporavimo įstatus paruošė advokatas V. Lietuvninkas. Ji kasmet buvo perregistruojama iki 1997 metų, kuomet teatras oficialiai nustojo gyvuoti.

1987 m. gegužės 3 d. įvyko dviejų vienaveiksmių veikalų premjeros. Režisuojant muzikos srityje daug pasireikšusiam A. Lapinskui, buvo suvaidinta A. Gustaičio komedija *Kaip velnias prisiviliavo Fortūno Klibo sielą* ir K. Ostrausko drama *Čičinskas*.

Isijungė ir vyresnio amžiaus žmonės

Keletą metų vaidintojų tarpe reikėsi išimtinai vien tik jaunimas. Kuomet buvo nuspręsta vaidinti V. Mykoliaičio Putino 4 veiksmų dramą *Daktarą Gervydą*, reikėjo ir vyresniųjų taktos. Tad į jų eiles pakviestas V. Lapėnas ir A. Pankienė. Veikalo premjera įvyko 1988 m. gegužės 21 d. Režisūroje debiutavo buvusi „Vaidilutės“ vaidintoja, profesionali aktorė amerikiečių tarpe, L. Šulaitytė-Day.

Veikalas dar buvo vaidintas (kiek pakeista sudėtimi) tu pačių metų lapkričio 12 d., režisūroje talkinant į Čikagą atvykusiam Vilniaus Jaunimo teatro aktoriui P. Steponavičiui.

Akt. P. Steponavičius buvo apsiėmęs režisuoti ir Kymanitaitės-Čiurlionienės *Pinigėlius*, tačiau šis veikalas taip ir neišvydo scenos.

Tada buvo imtasi kito projekto, režisieriumi specialiai pasikviečiant tos šakos specialistą iš Lietuvos — J. Ivanauską. Nutarta vaidinti Keturakio (A. Vilkutaičio) veikalą *Amerika pirtyje*. Pradžioje vaidintojus ruošė akt. Z. Kevalaitytė-Visockienė, o, atvykus iš Klaipėdos J. Ivanauskui, šis perėmė darbą.

Taip pat J. Ivanauskas sutiko lygiagrečiai režisuoti ir kitą trumpesnį kūrinių. K. Ostrausko *Saltkalvį*, kuriam reikėjo tik dviejų aktorių. Siedu kūrinių buvo suvaidinti 1990 m. lapkričio 15-18 d. Čikagoje surengtame VIII Š. Amerikos lietuvių teatro festivalyje. Tačiau festivalio programoje *Saltkalvis* buvo pažymėtas kaip „Čikagos lietuvių vaidintojų grupės“ pastatymas, kadangi „Vaidilutė“ festivalyje galėjo dalyvauti tik su vienu pastatymu.

Su *Amerika pirtyje* komedija buvo gastroliuota Detroite, o *Saltkalvis* dar buvo parodytas Lemonte, Bostone ir vėl Čikagoje. 1991 m. balandžio 8 d. *Saltkalvio* vaidintojai L. Šulaitytė-Day ir V. Juodka išskrido trijų savaitių gastroliams Lietuvon, kur su dideliu pasisekimu vaidinta Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Vilniuje. Šis patriotinio turinio kūrinys, parašytas V. Kudirkos 100-ųjų gimimo

metinių proga, Lietuvoje laisvę atgavusiems žmonėms nuskambėjo kaip drąsa ir gaivumu alsuojantis veikalas.

1991 metais naujo pastatymo nebuvo, tad gruodžio mėnesį buvo pasikviestas Šiaulių miesto dramos vienetas, vaidinęs Čikagoje gyvenančio rašytojo A. Kairio pjesę *Mūsų vaikais*, kurioje vaidino anksčiau „Vaidilutėje“ trumpai pasirodžiusi A. Budrytė. Taip pat šiaulietiai Čikagon atvežė ir parodė vieną veikaliuką vaikams.

Režisavo ir garsusis rež. P. Gaidys

„Vaidilutės“ vadovybė nusprendė atsikviesti ir vieną žymiausių lietuvių režisierių — Povilą Gaidį iš Klaipėdos dramos teatro. Jis čia atvyko 1991 m. žiemą, o 1992 m. gegužės 17 d. buvo susilaukta jo surežisuoto P. Vaičiūno dviejų dalių, 4 paveikslų komedijos *Patriotų* pastatymo.

Tai buvo viena iš labiausiai pasisekusių „Vaidilutės“ premjerų. Joje vaidino: A. Šatkus, L. Šulaitytė-Day, R. Kiudulaitė, V. Dumašius, A. Pankienė, S. Gudis, V. Stankevičius, G. Griškėnaitė-Gillespie.

Patriotai buvo pakartoti tu pačių metų vasarą Lemonte Paulasio lietuvių centre per PLB atstovų suvažiavimą. Kadangi rež. P. Gaidys jau buvo grįžęs iš Klaipėdos, spektaklį rengė L. Šulaitytė-Day.

1993 m. buvo iškviesta dar viena Lietuvos aktorė, ši kartą vilnietė I. Leonavičiūtė-Bratkuskaitė, kuri režisavo, irgi sėkmingai praėjusi, P. Vaičiūno kūrinį — 5 v. melodramą *Nuodėmingą angelą*. Premjera įvyko 1993 m. spalio 31 d. Jaunimo centre. Veikalas dar buvo pakartotas 1994 m. kovo 26 d. Čikagoje, o balandžio 9 d. nuvežtas į Clevelandą.

Tada į Čikagą iš Lietuvos vėl atvyko rež. J. Ivanauskas ir pradžioje norėta suvaidinti K. Intičiaus veikalo *Vinco Kudirkos* premjerą. Tačiau 1994 m. lapkričio 27 d. čia turėjo būti pravestas IX Š. Amerikos lietuvių teatro festivalis, todėl reikėjo greitai persiorganizuoti ir paruošti trumpesnį kūrinių. Tokiu būdu apsisotą ties A. Čechovo *Negeras darbas ir gera pabaiga* inscenizacijos. Jis ir buvo festivalyje parodytas.

Reikia pasakyti, kad tai buvo paskutinis „Vaidilutės“ teatro pastatymas. 1995-1996 m. pradėti režisuoti keli nauji veikalai, tačiau jie nesusilaukė scenos. Kaip atrodė, Čikagos lietuvių visuomenė tuomet nelabai pasigedo savo scenos sambūrio, o taip pat ir tuometinė JAV LB Kultūros taryba neskatino tokio vieneto egzistencijos.

Daugiau negu dešimtmetį „Vaidilutė“ egzistavo tik mažo būrelio entuziastų dėka. Prie jo veiklos savo dideliu įnašu prisidėjo ir JAV LB Kultūros tarybos pirm. Dalia Kucėnienė, kuriai pasitraukus, gerokai sumažėjo ir parama.

Per eilę metų „Vaidilutėje“ vaidino: K. Bielskute, K. Brazdžionytė, G. Braslauskaitė, A. Budrytė, T. Dobrovolskis, V. Dumašius, B. Fabijonas, S. Gudis, G. Griškėnaitė-Gillespie, L. Jasaitė, S. Jakštaitė, M. A. Jurkutė, A. Kižytė, K. Kalikauskas, R. Kiudulaitė, V. Olšauskas, V. Lapėnas, A. Pankienė, D. Rukšytė, V. Radvila, J. Sakalienė, A. Šatkus, V. Stankevičius, L. Šulaitytė, E. Šulaitis, V. Šepkus, D. Viktoraitė, A. Viktora ir kt.

Per „Vaidilutės“ veiklos dešimtmetį buvę jos jauni vaidintojai jau spėjo užbaigti įvairių sričių aukštųjų mokslus, sukurti savas sei-

Naujas sezonas Vilniaus Operos ir Baleto teatre

Baletu *Venecijos karnavalas* Lietuvos Nacionalinis operos ir baleto teatras pradėjo naują 1999-2000-ųjų metų sezoną. Kas naujo šio sezono repertuare, kaip numatoma stiprinti teatro kūrybines pajėgas? Su šiais ir kitais klausimais kreipiausi į teatro direktorių Juliją Andrejeva.

Direktorius atsakė, kad šio sezono būdingas bruožas — naujos premjeros. Jau spalio pabaigoje teatras pakvies publiką į pirmąją šio sezono premjerą — J. Offenbacho trijų veiksmų operą *Hoffmann'o istorijos*. Šiai operai, sukurtai pagal vokiečių romantiko E. T. Hoffmann pasaką, būdingas įdomus, patrauklus stilius, kurį kartu su dirigentais J. Aleksa ir V. Virzoniu, sukūrė iš Austrijos pakviesta režisierė ir choreografe Monika Wiesler. Scenografijos ir kostiumų dailininkas Aleksandras Vasiljevas — taip pat iš Vakarų Europos, iš Paryžiaus.

Teatro direktorius J. Andrejevas pasakė, kad jau pradeda ruošti ir kitai premjerai, numatomi po Naujųjų metų. Tai B. Britten nuotalkinga opera vaikams *Statykime operą*. Spektaklį režisuoti pakviestas Vilniaus „Keistuolių“ teatro jaunas režisierius Aidis Giniotis. Tai neatsitiktinis pasirinkimas. A. Giniotio režisuojami spektakliai „Keistuolių“ teatre vaikams yra patys įdomiausi, jis sugeba surasti gerą kontaktą su mažaisiais žiūrovais. Direktorius pažymėjo ir kitą šios būsimos operos bruožą — choro vaidinimą. M. K. Čiurlionio, kitų sostinės muzikos mokyklų moksleiviai. Diriguos Martynas Staškus ir kitas jaunas, Helsinkyje dar

tebestudijuojantis, talentingas dirigentas Vytautas Lukočius.

— Pavasariop, kai pagausės svečių iš užjūrio, numatome pastatyti kitą naują ir reikšmingą operą — R. Wagnerio *Lohengriną*, — sakė J. Andrejevas. Naują, įdomų braižą žada Jono Vaitkaus režisūra. Kai nustebsiu, jog šis žinomas Dramos teatro režisierius imasi Wagnerio operos, J. Andrejevas paaikšino, kad pas juos su pasisekimu J. Vaitkus jau yra pastatęs G. Verdi operą *Nabukas*.

Teatro direktorius pasakė, kad repertuaro planuose numatomas dar vienas pastatymas — I. Stravinskio baletas *Sventasis pavasaris*. Jį statyti iš Amsterdamo kviečiamas talentingas choreografas W. Tapling.

Artėja Operos ir baleto teatro jubiliejus — suėis 80 metų kai Kaune buvo pastatyta G. Verdi opera *Traviata*, nuo kurios ir prasidėjo Lietuvos operos istorija. Direktorius J. Andrejevas pasakė, kad ta proga numatoma pastatyti lietuvišką originalią operą — kauniečio kompozitoriaus Giedriaus Kuprevičiaus *Karalienė Bona*. Šis pastatymas bus reikšmingas ir tuo, kad teatro repertuare jau kone 15 metų nebuvo naujos originalios lietuviškos operos. Šią spragą kaip tik užpildys G. Kuprevičiaus opera Lietuvos istorijos tema. Ji bus pradėta rengti dar šio sezono pabaigoje.

Direktorius dar pabrėžė, kad ir ateityje užsibrėžta repertuare nuolat turėti lietuviškų kūrinių. Tuo tikslu jau konkrečiai tariamasi su įdomiais, naujos, šiuolaikinės muzikos kūrėjais kompozitoriais Algirdu Martinaičiu, Vidmantu Bartuliu.

Teatro direktorius J. Andrejevas pridūrė, kad šį sezoną spektakliais ir kitokiais renginiais bus prisiminti iš gyvųjų tarpo pasitraukę lietuviškos operos meistras G. Pucini opera *Tosca* bus pažymėtos prieš ketverius metus mirusio žymaus solisto Kazio Gutauskio gimimo 90-sios metinės. Ch. Gounod opera *Faustas* lapkričio mėnesį paminėsime kito operos solisto Antano Kucingio jubiliejų. Šioje operoje jis išimtinai atlikdavo Mefistofelio partiją.

Dar kitą šio teatrinio sezono bruožą pažymėjo J. Andrejevas — kviečiami pasirodyti Operos scenoje žymūs, pasaulinio garso atlikėjai. Pakanka pasakyti, kad sausio pradžioje su savo recitaliu teatre pasirodys Vilniaus konservatorijos

Teatro direk. J. Andrejevas.

auklėtinė, žymiausiose pasaulio scenose, tarp jų ir New Yorko Metropolitan operoje dainavusi arba kontraktus sudariusi mūsų tėvynainė Violeta Urmanavičiūtė-Urmana.

Iš pokalbio su teatro direktoriumi J. Andrejevu išryškėjo stebėtinai jo bruožas — į Vilniaus Operos ir baleto sceną telkti, susigrąžinti nepriklausomybę atgavusios Lietuvos pirmųjų metų sunkmečių po Europos, kitų žemynų šalis pasklidusius talentus. Beje, ir pats J. Andrejevas pasielgė patriotiškai — nutraukęs gerą, pelningą savo specialybės veiklą Ispanijoje, prieš metus grįžo į tėvynę Lietuvą, tapo Operos ir baleto teatro vadovu, pasiryžęs pataisyti, pagerinti jame pašlijusius reikalus. Direktorius išskaičiavo jaunus talentus, jo iniciatyva iš svetimų šalių grįžtančius dainuoti į šio teatro sceną. Tai pasaulinio garso scenose dainavęs žymus tenoras Sergejus Larinas, Vokietijoje ir kitur dainavęs Liudas Norvišas, Zenonas Žemaitis. Debiutuoti operoje *Hoffmann'o istorijos* ruošiasi gabi dainininkė Asta Kriščiūnaitė, žada grįžti žinomas dainininkas Algirdas Janutas.

Paklaustas apie teatro meninius ieškojimus šiame sezone, direktorius J. Andrejevas atsakė:

— Sieksime, kad kiekvienas spektaklis pasižymėtų gera menine verte, visi — tiek dainininkai, tiek orkestrantai — siektų meistriskumo, kad nebūtų pirmieji ir antraieji atlikėjai.

Direktorius dar pridūrė, kad jis tikisi, jog geriems užmojams įgyvendinti operos ir baleto artistams nepritrūks ryžto ir užsispyrimo, tik koją gali pakisti apkarpomas valstybės biudžetas, sumažėjęs finansavimas kultūros, teatro reikalams. Čia galėtų pagelbėti mecenatų, teatrinio meno mylėtojų parama.

Algimantas A. Naujokaitis

K. Ostrausko „Saltkalvio“ vaidintojai, V. Juodka ir L. Šulaitytė-Day po spektaklio Kaune. Nuotr. Algimanto Žižiūno

Scena iš baleto „Venecijos karnavalas“. Šoka R. Jezerškytė ir M. Baužys. Nuotr. M. Raškovskio

Žvilgsnis į senosios lietuvių kalbos lobyną

1996-aisiais, rengiantis paminti pirmosios lietuviškos knygos, 1547 metais išleisto Martyno Mažvydo *Katekizmo*, 450-ąsias metines, JAV LB Kultūros taryba sudarė specialų komitetą, vadovaujamą Nijolės Martinaitės-Nelson. Norėta pažymėti šią mūsų tautai svarbią datą ne tik lietuviškose, bet ir amerikietiškos kultūros vietose. Laimingas atsitiktinumas, o gal pats likimas atvedė į Chicago Newberry biblioteką. Susipažinus su joje dirbančiais mokslininkais, dr. Paul Gehl ir Mary Janzen, paaiškėjo, kad bibliotekos fonduose saugoma lietuaniščių ir prūsistinių knygų, išleistų 1653-1904 metais, kolekcija, priklausiusi imperatoriaus Napoleono I sūnui princui Louis-Lucien Bonaparte. Įskaitant 8 prūsistines, bibliotekose rastos net 92 bibliografinės pozicijos — tokia senųjų lietuvių kalbos gramatikų ir senųjų lietuvių kalbos žodynų kolekcija, kurios kitos nėra visame vakarų pusrutulyje. Štai tada komiteto nariams ir kilo mintis parengti šių knygų katalogą. Komiteto narės Dalios Anyšienės pastangų dėka imtis šio darbo pavyko įkalbėti Chicago Illinois universitetė dėsčius liuanistikos profesorius iš Lietuvos Giedrį Subačių bei jo žmoną Giedrą Subačienę. Tiesa, Newberry bibliotekos katalogo išleidimas jiems buvo tam tikra prasme eksperimentinis, nes Giedriaus profesija yra nagrinėti senąją lietuvių kalbą, naudojama raštuose, o Giedra — žurnaliste.

Abu Subačiai studijavo Vilniaus universitete liuanistiką. Pasibaigus mokslams, Giedrius buvo pakviestas likti jame dėstyti. Vėliau perėjo dirbti į Lietuvių kalbos institutą. Chicago Illinois universiteto liuanistikos katedrai pasiskelbus konkursą laisvai vietai užimti, dalyvavo jame, o už dviejų mėnesių gavo kvietimą atvažiuoti dirbti į JAV. Ir štai jau šeši metai prof. G. Subačius dėsto Chicago Illinois universitete. Lietuvių kalbos institutė Vilniuje šiemet jo iniciatyva išleistas lietuvių kultūros mokslinio žurnalo, skirto filologijos istorijai, *Archivum Lithuanicum*, pirmas tomas.

Nuo sumanymo praėjo keleri metai ir *Newberry Lituanica* katalogas išvydo dienos šviesą. Pagrindinis jo autorių uždavinys buvo ne suregistruoti knygas, o parodyti unikalią leidinių būtį. Knygos surašytos chronologine tvarka. Kiekvienas aprašas prasideda autentišku jų pavadinimu, toliau lietuvių ir anglų kalba aprašomi leidimo metai, autoriai, pateikiami trumpi knygų apibūdinimai. Ypač vertingi pirmosios 5-10 katalogo knygų, pavyzdžiui, Johano Hasen-todterio dvasinė ir pasaulietinė istorija eilemis (1569),

Danieliaus Kleino pirmoji ir antroji gramatika, Šimelpenigio giesmynas.

Sudarytame kataloge randame 8 lietuvių kalbos gramatikas: nuo Kleino iki Kuršaičio, iš kurių ypač reikšminga 1653-aisiais išleista Kleino gramatika. Tai ji nustatė tam tikrus lietuvių kalbos gramatikos modelius — iš šios gramatikos per daugiau nei 300 metų iki šių dienų išliko Kleino sukurta, ir mūsų tebevartojama raidė „e“, ir penkios linksniausios.

Europos tautų kraustymasis Lietuvos beveik nepalietė, todėl mūsų kalboje yra mažiau siai per šimtmečius pakitusi kai kurių garsų ir galūnių sistema, t.y. mažiau nei kitose kalbose pakito fonetika ir morfologija. Vokiečių mokslininkas Augustas Schleicheris, pirmosios mokslinės lietuvių gramatikos autorius, katalogo knygoje *Lituanica* rašo apie senuosius lietuvių kalbos tekstus.

Schleicheris buvo specialiai atvažiavęs į Prūsiją ir mokėsi gyvosios kalbos. Jo gramatika parašyta vokiškai ir ja Schleicheris supažindino su šia kalba Europos indoeuropeistikos. Tai jau buvo XIX amžiaus vidurys. Schleicheris rašė apie tą patią tarmę, kurią vartojo Donelaičiai, Rėza ar Kleinas, o jo gramatika naudojosi ir Kuršaitis, ir Kudirkas, ir Jablonskis, kuriuos mes laikome mūsų dabartinės bendrinės kalbos kūrėjais. Be šių gramatikų jiems būtų buvę daug sunkiau leisti *Aušrą* ar *Varpą*, leidinius, kurie, simboliškai, galima sakyti, ir formavo mūsų bendrinę kalbą.

Liuteroniškoje Rytų Prūsijoje giesmynas buvo viena pagrindinių bažnytinių knygų, todėl jų daugiau buvo išleista Prūsijoje, ne Lietuvoje. Maldaknygės ir giesmynai dažnai būdavo knygos, iš kurių mokomasi skaityti, todėl Lietuvoje kiekvienose namuose galėjai rasti katalikišką maldaknygę, o Prūsijoje — liuteronišką giesmyną.

Newberry Lituanica randame ir 1751 m. kartu įrištus Frydricho Schimelpenigio giesmyną ir Danieliaus Kleino maldaknygę, o iki šiol giesmyno buvimą galimybė tebuvo numanoma, bet jis pats lietuvių mokslininkams nebuvo žinomas. Giesmynus leisdavo kas keleri metai, juos redagavo. Kartais pakeitimų būdavo ypač daug, tad specialistai leidinio autorystę sąlyginai skirdavo jos naujajam redaktoriui. Šiuo atveju atrodo, kad atrastasis leidinys yra pirmas Šimelpenigio giesmynas, kurio iki šiol buvo žinomos vien vėlesnės redakcijos. Tai labai svarbus faktas.

Kataloge randame net šešis lietuvių kalbos žodynus. Prie jų Konstantino Sirvydo žodynus, turėtume vos ne visą iki tada išleistų lietuvių kalbos žodynų kolekciją.

Prie kiekvienos knygos *Newberry Lituanica* autorių pateikti ir dr. Jurgio A. Anyso kruopščiai ir anglų kalbą išversti trumpi knygos bei jos autoriaus apibūdinimai populiaria mūsų raštija ir kultūrą, daro katalogą prieinamą ne vien bibliografams, knygos istorikams, bet ir kalbos, kultūros istorijos tyrinėtojams bei plačiajai visuomenei. Tuose paaiškinimuose ir atsispindi tokie faktai, kad Wilhelm Haackas, lietuvių-vokiečių ir

vokiečių-lietuvių kalbų žodynų autorius, dėstė Halės universiteto lietuvių kalbos seminare, įsteigtame XVIII amžiaus pradžioje ir gyvavusiame daugelį metų. Analogiškame Karaliaučiaus seminare dėstė ir Ruigys Jaunesnysis, ir Liudvikas Rėza. O tai išties unikalus vokiečių kultūros reiškinys, kad net dviejuose vokiečių universitetuose — Halėje ir Karaliaučiuje — buvo dėstoma lietuvių kalba. Paaiškinimas paprastas — Prūsijoje buvo daug lietuviškų parapijų, todėl joms ir buvo rengiami kunigai liuteronai. Labai vertinga ir kataloge paminėta Teodoro Lepnerio knyga apie Prūsijos lietuvių bei jų papročius, kuri nuo pat jos išleidimo buvo plačiai žinoma Lietuvos kultūros istorijoje. Iki šių dienų ja naudojasi ir mitologai, ir kultūrologai ir etnografai.

Čia randame ir Johano Severino Vaterno 1821 metais išleista su išlikusiais prūsikais tekstais knyga. Faktas idomus ne tik kalbinio aspekto, bet ir istorinio, nes Vaternas buvo labai garsus visoje to meto Europoje mokslininkas, daugelio mokslinių veikalų autorius.

Karaliaučiaus universiteto profesorius Ferdinandas Nesselmannas — didžiausio to meto lietuvių kalbos žodyno autorius, lietuvių liaudies dainų skelbėjas, prūsistas. Autoritetingas to meto kalbininkas, išskirtinė asmenybė, be galo daug padariusi lietuvių kultūrai. Iki jo, kalbant apie lietuvių, prūsus ir latvius, buvo vartojamas terminas „lietuvių kalbos“ arba „latvių kalbos“, o Nesselmannas pirmą kartą pavartojo dabar žinomą terminą „baltų kalbos“. Tik žodnyja profesorius parašė ne pagal abėcėlę, o pagal garsų logiką, kas sudarė labai daug sunkumų, juo naudojan-tis.

Kataloge minimos aštuonios prūsistinės knygos. Tai mokslininkų lingvistų prūsų kalbos tyrinėjimai, tarp kurių autorių rasime daug vokiečių kalbininkų garsenybių. Vokiečiai asimiliavo prūsus, bet jie ir emė pirmieji juos rimtai tyrinėti, kai lietuviai tada dar ir neturėjo profesionalių kalbininkų. Mokslininkai iškart pamatė, kad prūsų kalba yra labai sena indoeuropiečių kalbos šaka. Kataloge randame ir moderniosios indoeuropiečių kalbotyros pradininko Franco Boppo studiją apie prūsų kalbos giminytės santykius.

Sis leidinys, taip pat randamas kataloge, buvo itin reikšmingas ne vien katalikų, bet ir lietuvių išlaikymui rusų okupuotoje Lietuvoje. Jį padėjo išleisti Sankt-Peterburgo Biblijos draugija, leidusi ir protestantiškas, ir pravoslaviškas biblijas. Popiezius tuo metu neskaitino tokių leidinių. Išleista milžinišku tam laikui tiražu — 5,000 egzempliorių ir buvo dalijama nemokamai. Minimieji vyskupo vertimai į lietuvių kalbą eiliiu proza. Šie faktai plačiau aiškinami pernai Lietuvoje išleistoje Giedriaus Subačiaus knygoje *Žemaičių bendrinės kalbos idėjos* (XIX a. pradžia). Garantiju, kad jie

Giedrius ir Giedra Subačiai.

rašyti Giedraičio, nėra.

Newberry kolekciijoje randame ir tuo metu Lauryno Ivinskio leista periodinį 1862 metų kalendorių, kuris okupacinės Rusijos valdžios lietuviškos spaudos draudimo metais iš dalies pavadavo periodinę spaudą. Tai buvo 100 puslapių knygelė, išleidžiama kartą per metus, gana didelio formato. Joje galėjai rasti visko: pradedant patarimais ūkininkams ir baigiant kokių nors apysakų vertimais. Ivinskio kalendorius svarbus ir tuo, kad jame buvo pirmą kartą išspausdinti tokie mūsų kultūrai svarbūs kūrinių kaip Baranauko *Anykščių šilėlis*.

Iki *Aušros* ir *Varpo* didžiame leidinių visur randame „w“, „sc“, „sz“, ir tik šie leidiniai, norėdami atsirišti nuo lenkiškos kultūros, geriau jau iš čekų perėmė „š“, „e“, lotynų kalbos „v“.

Dail. Vincas Lukas.

Tiek trumpai apie kolekciją, sukuriant Giedrį ir Giedrą Subačių. Iki jų Newberry bibliotekos darbuo-

tojai apie ją nežinojo tiek, kad didžiama jų yra garsiosos Bonaparte kolekciijos dalis, tačiau įvertinti jas įvairiapusiai nebuvo pajėgus.

Tuo pačiu tai ir pirmoji knyga apie Newberry biblioteką. Jei ne Lietuvių Bendruomenės bei Lietuvių fondo lėšos, apie tokį leidinį bibliotekos mokslininkai ir toliau nebūtų galėję vien pasvajoti. Savo ruožtu jie padarė puikias nuotraukas katalogui. Be galo vertingos buvo ir dr. Paul Gehl konsultacijos. Jis konsultavo knygų įrišimo, anglų terminų klausimais. Iš Lietuvos savo konsultacijomis labai padėjo habilit. dr. Domas Kaunas ir Alma Braziūnienė.

Katalogas yra kolektyvinis darbas, todėl Subačiai nuširdžiai dėkoja maketą kūrusiam ir rengusiam Arvydui Tamuliui, viršelių ir grafikų kūruiam Vincui Lukui, į anglų kalbą išvertusiems katalogo tekstus Laimai Petruskaitei-Vanderstoep ir Jurgiui A. Anysiui, rodykles sudariusiems Daliai ir Jurgiui Anyšams, moraliai parėmusiems katalogo leidimą Alei Keželienei, Nijolei Martinaitytei-Nelson bei leidybą administravusiai Daliai Anyšienei. Kartu su Arvydu Tamuliu Jurgis Anyšas labai reikliai organizavo ir visą katalogo spausdinimą. Išspausdinta *Draugo* spaustuviėje. Išleidimą finansavo JAV LB ir Lietuvių fondas.

Labai šiltai *Newberry Lituanica* buvo sutikta Lietuvoje, o Čikagoje šios knygos sutikties rengiamos spalio 23 d., 11 val., Newberry bibliotekoje, 60 West Walton Street (930 N. tarp Dearborn ir Clark).

Violeta Drupaite

Muzikinė dovana klausytojams

Turbūt viena didžiausių žmogiškosios laimės sudėtinųjų dalių yra gebėjimas išreikšti save per savo darbą ir pasiekti mus. Tam reikia begalinio užsispyrimo bei ryžto, pragarinio darbštumo ir, be abejo, sėkmės. Tačiau, be viso to, reikalingas mėgstamas ir mylimas darbas, kaip sakoma, reikia „sėdėti savo rogoje“. Kai norai atitinka sugebėjimus ir galimybes, tuomet ir rezultatas būna kur kas ženklesnis.

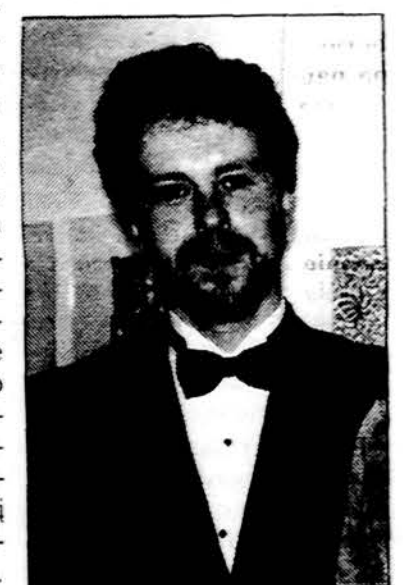
Sutuoktinius pianistus Sonatą ir Roką Zubovus čikagiečiai pažįsta jau beveik dešimt metų. Kelis kartus per metus jie pradžiugina surengtais klasikinės fortepijono muzikos vakarais, be to dažnai savo pasirodymais praturtina įvairius renginius ir minėjimus. Jų koncertai niekuomet nėra atsitiktiniai. Vertas pasigėrėjimo pianistų sugebėjimas taip nuosekliai apgalvoti ir patiem surežisuoti muzikos šventę, kaskart parenkant konkrečią tematiką bei visą poetišką atliekamos muzikos komentarą.

Spalio 1 d. Lietuvių dailės muziejuje Lemonte Rokas Zubovas mus pakvietė į dar vieną muzikinį įvykį. Tą vakarą kamerinėje salėje susitiko Poezija ir Muzika. Dar prieš koncertą galima buvo just didžiojo Meno dvasią, jaukiai pritamintoje salėje tyliai šnabzdant besirenkan-tiems klausytojams. Po Roko nuosirdaus ir išskirtinai profesionalaus įžanginio komentaro visi pasijutome kaip namuose prie židinio ir panirome į muzikos gelmę, vedini senojo ir amžinojo J. S. Bach. Du choraliniai preludai, sukurti religinių tekstų pagrindu, aranžuoti F. Busoni, panardino į rimtį ir susikaupimą. O Ludwig van Beethoven Sonata op. 31, parašyta pagal W. Shakespeare poemą „Audra“, vedžiojo mus pagrindinio herojaus, magiškojo Prospero emocijų vingiais, aistrų protrūkiais ir tyliomis abejonėmis, jo antgamtinių jėgų galybė kapitoliuodavo prieš žmogiškus jausmus. Ištrauka iš Sergej Prokofjev „Romeo ir Juliet“, velgi pagal W. Shakespeare, baigė pirmą koncerto dalį. Per pertraukelę, vis dar kvėpuodama šių įstabių kūrinių dvasia, bandžiau suvokti, kokio reikalo talento ir ištvermės, pačiam atliekant tokią sudėtingą programą, kuriai derėtų ir didžioji filharmonijos sala.

sugebėti kiekvieną kūrinį publikai pristatyti, paminint tokius subtilius faktus, idomius pastebėjimus apie muzikos ir ją įkvėpusios poezijos ryšį, — ir visa tai dviem kalbom! Vien pagalvojus, kad reikėtų būti Roko vietoje, norisi ieškoti lašų nuo širdies...

Antroje koncerto dalyje pasinerėme į svajones kartu su Franz Liszt ir Petrarkos Sonetais iš jo „Klajonių metu“ ciklo. Iškart galima buvo pajusti ne tik pianisto nuostabų laisyvumą ir natūralumą, perteikiant romantinę kūrinių dvasią, bet kartu ir klausytojai alsavo išvien, visiškai atsida-ve Liszt poleikiui.

Matyt, pertraukėles metu paskanautas vinas nu-plovė visus buvusius savaitės rūpesčius, visi pajutome savaitgalio dvelksmą ir džiaugsmą puikia muzika bei jos vertu atlikimu. Pabaigai gavome tikrą „desertą“. Klausėmės F. Chopin baladės G-minor, kuriai kompozitorių įkvėpė Adomo Mickevičiaus poema „Konradas Valenro-das“, ir iškart po to — temperamentingojo ispanų kompozitoriaus E. Granada „Roman-tinių scenų“.

Po koncerto publika ilgai nesisikirte. Ta puiki, negausi, bet ypatinga, tikra kamerinė, tikrų muzikos draugų publika. Kaip smagu tokio aukšto lygio koncertuose kaskart pasijusti lyg gimines susiję ir pasilabinti su visais. Kita vertus, susimąstai, kur yra tas gausi-sis klausytojų būrys, kurį matai bažnyčioje, minėjimuose?

Ar nenorėtų mūsų didžiai gerbiami vyresnieji tautiečiai pakviesti savo vaikus, taip pat ir vaikičius į tokius renginius, kurie prieinami bet kokiai amžiaus kategorijai ir kiekvieno širdyje palieka gėrio krislą, nepriklausomai nuo muzikinio išsilavinimo? Ar mūsų naujai atvažiavę giminiečiai (jų salėje buvo didesnė dalis) ne-iškeistų vieno vakaro po sunkių darbų į tokią muzikos šventę vietoj tradicinio lietuviško pasidėdėjimo prie stalo su draugais? (Prie stalo gi spėsime susėsti ir po gero koncerto, ar ne?) Galgi reikėtų atskirti tas renginių kategorijas ir dažniau pamaloninti save bei savo artimuosius, dovano-jant tikrą atgaivą savo sielai.

Visi nuosirdžiai linkejome Rokui ir Sonatai tolesnių koncertų, žavėjomės jų nuostabią ištikimybę ir atsidaivimu savo meilei, savo profesijai — muzikai.

Gintė Čepinskaitė

Dail. Kazys Varnelis prie pastato Vilniuje, kur bus įrengtas jo vardo muziejus. Nuotr. Viktoro Kapočiaus

